

ЖАРКО Н. МИЛЕНКОВИЋ¹
УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА СРПСКУ КЊИЖЕВНОСТ

ЖИВА ТРАДИЦИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ (Јелена Марићевић Балаћ, Трагом бисерних минђуша српске књижевности. Нови Саг: Научно удружење за развој српских студија, 2018)

Дугогодишњи рад Јелене Марићевић Балаћ на темама сусретања барока и ренесансе са савременом српском књижевношћу, као и у праћењу најбољих научних студија и монографија које се баве овим или сличним темама, резултирао је књигом *Трајом бисерних минђуша српске књижевности* у издању Научног удружења за развој српских студија из Новог Сада. Марићевић Балаћ, иначе асистенткиња на Одсеку за српску књижевност Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, до сада је објавила и књигу *Лейпцимација за сијнализам (јулсирање сијнализма)* (Београд, 2016). Иако су радови и стручни прикази, објављени у овој књизи, раније настајали и објављивани у различитим научним публикацијама, овако уклопљени у књигу, сведоче о систематичном раду ове ауторке на тему ренесансности и барокности српске књижевности, представљајући нам резултате истраживања и ауторку коју карактеришу маштовитост, инвентивност, марљивост, осећајност, али и херменеутичара спремног да зарони у дубине дела, ликова, мотива, контекста савремене српске књижевности, откривајући нам у њима везе са традицијом и наслеђем. Књига је

¹ zarkomilenkovic@hotmail.rs

Приказ је примљен 22. новембра 2019, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 6. јула 2020.

сачињена од два дела, првог кога чине научни чланци и студије: „Ренесансни сујет Доситеја Обрадовића у једном погледу на личност Доситејеву Владана Деснице“, „Растко Петровић и Бенвенуто Челини: херменеутички изазов“, „Андрићева тајна заборављене ашиклије 'Акшам гелди'“, „Архе-хармоника из планине Садирној центри Душана Ковачевића“, „ $X + Y =$ песма или моје осећање света' у кутији ренесансе Мирољуба Тодоровића“, „У мехуру времена: барокна емблематика и сигнализам“, „Поезија Јована Дучића у светлу барокне поетике и естетике“, „Павле Јулинац као симбол српско-руске везе код Црњанског и Павића“, „Флора и фауна у приповеткама Милоша Црњанског“, „Конституисање врта у српском грађанском песништву“; док други, краћи део ове књиге чине прикази научних монографија еминентних проучавалаца српске књижевности старијих и млађих доба, међу којима су: Злата Бојовић, Радослав Ераковић, Светозар Кољевић, Гордана Покрајац, Александра Павловић, Миливој Ненин, али и други млађи истраживачи попут Сање Париповић Крчмар и Марка Радловића. Рецензије ове књиге потписују проф. др Горана Раичевић, проф. др Слободан Владушић и проф. др Мирјана Бојанић Ђирковић, који су сагласни у оценама да се овде ради о оригиналном критичарском гласу кога красе озбиљност и систематичност у одабиру и проучавању књижевних дела, спој добро обавештеног књижевног историчара и херменеутичара изузетне ерудиције.

Као што се већ из самих наслова научних студија види, али и имена аутора чије монографије представља, уочљиво је да ауторка не преза од тешких и захтевних истраживачких задатака, улазећи притом спремно у грађу, методолошки прецизно тумачећи и откривајући нам оне интертекстуалне и друге везе савремене књижевности са ренесансном и барокном традицијом. Јелена Марићевић Балаћ, попут каквог књижевног археолога, испитује и утврђује тачке и места сусретања тема, мотива, личности, материјалних и нематеријалних артефаката битних за разумевање функционисања традиције у савременим делима. Бирајући ауторе изразито модерног сензибилитета и књижевног гласа, попут Јована Дучића, Растка Петровића, Милоша Црњанског, Владана Деснице, Милорада Павића, Душана Ковачевића или од новијих Мирољуба Тодоровића, ауторка открива да традиција није занемарљива у њиховом опусу и да она не кочи већ поспешује њихову модерност, следећи ону мисао Црњанског да од традиције треба узимати оно што не пречи развој модерног, али и оног да ће свака модерност једном бити добра традиција.

На почетку књиге је Доситеј Обрадовић и Десничин приказ његовог сујета, те нас он на неки начин прати кроз читаву књигу. Ова студија обухвата анализу есеја „Један поглед на личност Доситејеву“ Владана Деснице, кроз представу младића са Ђорђево-ве слике „Олуја“ (1508), за коју ауторка тврди да је послужила Десници као предложак за портретисање личности Доситејево, кога је представио као ренесансну личност, односно препород који је уследио са њим, пролеће поезије: „Доситеј је искрсло пролеће, тек цијук, али не и пој, тек поглед пастира или војника са Ђорђево-ве слике, али не и додир тек наговештај. [...] Можда се заправо ради о томе да личност покреће пролеће и пролеће покреће личност, чак и ако личност неће бити врхунски уметник, виртуоз, геније“ (стр. 15–16), наглашава Марићеве Балаћ. Тек они који су наступили након Доситеја могу се назвати виртуозима, генијима, као што су то Растко Петровић и Бенвенуто Челини из другог чланка књиге. У њему ауторка вешто, херменеутички, покушава да пронађе одговор на питање које је себи поставила – зашто јунак романа *Људи ѿворе* чита аутобиографију Бенвенута Челинија *Мој животи* и какве интертекстуалне везе Петровић има са овим значајним италијанским уметником. Трећи рад ове књиге посвећен је Андрићу, односно Андрићевом лику из приповедака „Ђоркан и Швадица“, „Мила и Прелац“, те романа *На Дрини ћуприја* – Салку Ђоркану и тајни заборављене ашиклије „Акшам гелди“ кроз поетику ћутања коју је Андрић неговао. Књижевном археологијом ауторка књиге *Трајом дисертних минђуша српске књижевности* наставља да се бави и у раду посвећеном Душану Ковачевићу и његовој драми (па и филму) *Садирни ценшар*, а рад открива везу између натписа на плочи археолошког налазишта, филозофије Николе Кузанског и хармонике, односно песме „Цвета трешња у туђини“. Иако је наша ауторка своју прву књигу посветила сигнализму, следећа два рада књиге коју приказујемо показују да ту тему није до краја исцрпела, да се има шта рећи и када је у питању однос између ренесансе и барока и поезије Мирољуба Тодоровића, анализирајући Тодоровићеву збирку *Пандорина кушија*, те анализирањем емблематике у овом песништву: „Ренесансна личност Мирољуба Тодоровића – дипломираног правника, али и човека заинтересованог за физику, хемију, математику и нада све – песника, који све своје знање и интересовање подређује уметности, указује нам на пут који књижевност у данашњој ери може да буде спасена од било које власти или од уништења. Ако је могуће књижевност очувати и препородити сарадњом са ком-

пјутером, интернетом, природним наукама, можда вреди покушати такав препород у име хуманистичких наука. То би значило пронаћи Наду *Пандорине куџије*“ (стр. 58–59). Након ових, следи рад посвећен поезији Јована Дучића, његовим „Дубровачким песмама“, те циклусу „Сенке по води“, а ауторка закључује – „Песников однос према бароку успоставља се на линији метафизике, па и религиозне фасцинације Медитераном, осећања припадности једној културолошкој приморској регији која надахњује историјом и палимпсестима уметности“ (стр. 73). „Тај (барокни) песнички вапај за прошлим поезија је како морске врбе (туге), тако и чемпреса (туге) и каменог лава (туге); то је жеља да Света Цецилија нове ере угледа у огледалу смрти Цецилију Метелу из 3. века пре нове ере“ (стр. 82). Оваквим приступом и интерпретирањем поезије Јована Дучића, Јелена Марићевић Балаћ је показала да овај класик српске поезије није окамењена традиција српске књижевности, већ да је он жива традиција. Двојицом бардова српске књижевности двадесетог века – Милошем Црњанским и Милорадом Павићем, ауторка се бавила кроз једну историјску личност, присутну и код једног и код другог писца, у *Друјој књизи Сеода* и *Друјом шелу*, кроз Павла Јулинца у коме се огледа веза између Срба и Русије. „Концепт преображаја у флоралном кључу“ настављен је и радом посвећеним приповеткама Милоша Црњанског и грађанском песништву XVIII и XIX века. Прикази Јелене Марићевић Балаћ показују истраживача способног да изабере квалитетну литературу, довољно иновативну и инспиришућу за даља истраживања, те да им посвети пажњу и укаже на њихов научни и културолошки значај.

Пролазећи кроз садржај ове збирке студија, есеја и приказа са темама ренесансности и барокности српске књижевности, видели смо да, за ову ауторку, не постоје скривености које се не могу открити, да не постоје лагуми који неће бити осветљени, што научно, што интуитивно, што срцем. Овом књигом, ауторка је српској књижевности подарила минђуше које светле живом традицијом.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons

Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 |

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).